

GLOBALNA MONETARNA KRIZA

Slobodan Komazec i Dragan Petrović, *Globalna monetarna kriza i novi geopolitički finansijski odnosi u svetu*, Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd, 2014, 249 str.

Institut za međunarodnu politiku i privredu u Beogradu izdao je naučnu monografiju koja za centralnu temu ima objašnjenje nastanka svetske ekonomske krize kao i posledice koje ona ima na savremene ekonomske odnose među državama u okviru globalnog poretka. Rad sadrži dva velika poglavlja, pri čemu se u prvom analizira pojava ekonomske krize kao i njen uticaj i povezanost sa geopolitičkim odnosom snaga u svetu, dok se drugo poglavlje odnosi na položaj Srbije i pitanje srpskog faktora i interesa u celini, a vezano za monetarnu krizu i geopolitičke promene koje su u okviru nje nastale a koje će se reflektovati na poziciju Srbije na Balkanu.

Svetska ekonomska i monetarna kriza nastala je i razvila se 2008. godine, a svoj osnov i strukturalne uzroke najviše nalazi u SAD-u i nekim drugim zapadnim zemljama, koje u isto vreme trpe i najveće udare, kako sa aspekta tzv. "tvrde moći" tako i sa aspekta "meke moći". Zbog velikog značaja koje ove zemlje imaju u svetskom privrednom poretku i globalizovanoj ekonomiji kriza se prelivala i na ostatak planete. Autori iznose činjenice na osnovu kojih zaključuju da ovakvo ekonomsko stanje još uvek nije u potpunosti prevladano, ali je, bar kada je o samoj privredi Sjedinjenih Američkih Država reč, vidan elemenat izvesnog oporavljanja (kao primer navodi se da je SAD u 2013. godini zabeležile rast bruto domaćeg proizvoda, što ukazuje na oživljavanje privrede). Međutim, nisu sve države jednako pogođene monetarnom krizom. Paradoks je da su vodeće zemlje EU, pre svega Nemačka i Francuska, na svaki način manje zahvaćene epicentrom ekonomske krize od Sjedinjenih Država i Velike Britanije, ali da je EU kao celina prethodnih godina u privrednoj stagnaciji, dok u 2013. godini nije zabeležila privredni rast.

Zemlje BRIK-a, zahvaljujući svojim pokazateljima tvrde moći kao i izvesnom distancom prema neoliberalnoj ekonomiji kao rezultatom njihove suverenosti u vođenju sopstvenih privreda, znatno su manje pogođene krizom nego zemlje zapadnih sila. U tom smislu, kada se analiziraju posledice koje je kriza prouzrokovala, zaključuje se da je upravo ekonomski

sistem SAD-a posebno ugrožen, i to dvostruko, kako sa aspekta umanjenja "meke moći", s obzirom na to da je neoliberalni model bio ideološki vezan za SAD, tako i u pogledu "tvrde moći", s obzirom na to da je veći ekonomski gubitak umanjio uticaj i moć država u smislu globalne dominacije.

Autori naglašavaju činjenicu da se svetski poredak, i nezavisno od novonastale krize, pomera i usmerava ka multipolarizmu imajući u vidu postepeni prelazak svetskog centra ekonomije od megaregiona severnog Alantika ka megaregionu severnog Pacifika, sa akcentom na Daleki istok i posebno Kinu, kao i ukupnom porastu značaja sila BRIK-a.

U geopolitičkom smislu, zapadne zemlje, pre svega SAD, izgubile su značajan deo međunarodne moći kojom su raspolagale pre nastanka krize. Takva ekonomska situacija samo je delom vidljiva u smanjenom udelu pomenutih zemalja u svetskom društvenom bruto proizvodu i drugim ekonomskim parametrima, prema kojima se beleži veći porast udela sila BRIK. U prilog toj tezi ide i činjenica da Rusija u poslednjih deceniju i po beleži kontinuirani privredni i širi društveni napredak, kao i da je ova zemlja, čak i u periodu kada je bila u teškoj krizi, zadržala dva parametra svetske sile - nuklearno naoružanje i snagu u oblasti energenata, gde je jedan od najvećih svetskih proizvođača i distributera. Kina i Indija, takođe raspolažu kolosalnim pokazateljima bruto ekonomske moći, ali posmatrano po ekonomskim parametrima po stanovniku, ove zemlje još daleko zaostaju za standardima zapadnih zemalja.

Kada je reč o Srbiji, njena ekonomija je tokom devedesetih godina bila višedimenzionalno blokirana spolja, putem sankcija, rata u okruženju i najzad agresije NATO saveza 1999. godine. Nakon 2000. godine na snagu je stupilo nekritičko primenjivanje neoliberalnog modela ekonomije, te su i rezultati u ovom periodu u privrednom smislu bili izuzetno loši. Loše sprovedena privatizacija, odsustvo ulaganja i ozbiljnih investicija i trošenje sredstava od privatizacije ali i prezaduživanje zemlje, doveli su Srbiju u tešku ekonomsku poziciju gde je svetska ekonomska kriza samo pojačavala negativno stanje privrede.

U makroekonomskom smislu, dosadašnji neoliberalni i neomonetaristički model sa akcentom na održavanju deviznog kursa i stabilnosti dinara trebalo bi, prema oceni autora, okrenuti u pravcu razvoja i pospešivanja što veće zaposlenosti. Tu bi se, dakle, mogla naći neophodna osnova za potencijalnu strategiju razvoja, gde bi akcenat bio na pokušaju povećanja proizvodnje u poljoprivredi, u okviru kojeg bi posebno bio važan pravac izvoza u Rusiju korišćenjem pogodnosti specijalnog trgovinskog sporazuma koji Srbija ima sa ovom silom.

Naučni značaj ove monografije je mnogostruk. Pored aktuelnosti teme, koja sama po sebi predstavlja značaj, na jednom mestu se jednostavno i koncizno pojašnjavaju osnovne determinante kao i parametri fenomena koji potresa globalni ekonomski i međunarodni poredak već duže od šest godina.

Osim nivoa deskripcije, u radu su date i naučne prognoze, kao najviši vid naučnog saznanja kada je reč o procesu prevazilaženja trenutnih strukturalnih privrednih problema, pre svega zemalja u kojima je kriza i počela. U tom globalnom ekonomskom sistemu ni Srbija nije izuzeta, tako da ovaj rad može biti korisna osnova za analizu daljih kretanja naše zemlje u pravcu ekonomske stabilizacije i privrednog oporavka.

Nevena MANEVSKI